

VOLKER METZROTH

Lage lonen in Duitsland zijn een gevaar voor alle werkende mensen

Pleidooi voor wettelijk minimumloon

Al jaren werd in Deense media gewaarschuwd voor het gevaar van het lagelonenland Duitsland. Het ging onder andere om de vleesverwerkende industrie die in Duitsland Poolse slagers tewerkstelde aan een uurloon van 4 mark.

De recentste statistieken tonen aan dat Duitsland met 30,90 euro arbeidskosten per uur minder betaalt dan al zijn buurlanden, de vroegere socialistische landen uitgezonderd. Het is paradoxaal dat, ondanks de daling van de nominale en de reële lonen in het voorjaar, de arbeidskosten met 4,1 % zijn gestegen en Duitsland daardoor hoger op de lijst terecht kwam. De oorzaak daarvan is de massale verkorte werktijd, een gevolg van de crisis. Wat niets anders is dan arbeidsduurverkortingen op kosten van de werknemers door het verlies van loon, van hun bijdragen aan de werkloosheidsverzekering en, als belangrijkste betalende van directe en indirecte belastingen, van hun belastinggeld. In deze berekeningen is er ook sprake van zogenaamde overblijvende kosten, die blijkbaar ook bij kortere arbeidsuur bijna even hoog blijven. Dit heeft ook te maken met massale verlagingen van de arbeidskosten in EU-landen buiten de eurozone en met de devaluatie van hun munten door de crisis.

In Duitsland stagneren of verminderen de loonkosten per eenheid al 20 jaar, terwijl ze in de andere EU-landen stijgen. Dat zorgt ervoor dat de Duitse "exportwals" andere landen zoals Griekenland kon platwalsen, met de gekende gevolgen. Terwijl in de Duitse industrie de loonkosten per eenheid sinds de invoering van de euro met 14 % zijn gedaald, bleven ze in Griekenland gelijk. In Portugal stegen ze met 5 %, in Spanje met 28 % en in Italië zelfs met 46 %.

Volgens de gegevens van de Federale Dienst voor Statistiek (Statistisches Bundesamt) zou het bruto uurloon 23,40 euro bedragen. Dat is echter overdreven, omdat in deze extra loonkosten blijkbaar ook de lonen voor vakantie-, feest- en ziekte-dagen worden meegerekend. De cao-lonen (uurloon bepaald bij loonovereenkomsten voor een gemiddelde groep geschoolde arbeiders) liggen tussen 14 en 17 euro voor geschoolde arbeiders in de industriële sector en van 9 tot 13 euro in beroepen van de dienstverlening en vervoer; dat geeft al een beter idee.

Dertig jaar geleden hadden deze getallen nog meer indruk gemaakt. De eerste decennia van de Bondsrepubliek waren gekenmerkt door een grote achterstand na de Tweede Wereldoorlog. Het concurrentiesysteem dat de cao's voor hele regio's (en meerdere sectoren) vastlegde, bepaalde in grote mate het loonniveau, met bepaalde verminderingen ook in syndicaal nauwelijks georganiseerde sectoren. Dat veranderde na de economische crisis in het midden van de jaren 70, heel duidelijk merkbaar vanaf 1982 met het aantreden van het conservatief-liberale kabinet Kohl; toen werden liberalisering, deregulering en sociale afbraak openlijk het beleid van de regering.

Weliswaar hadden de vakbonden in de jaren tachtig nog de kracht en de maatschappelijke achterban om in harde gevechten in enkele kernsectoren, voor een werkweek van 35-uren op te komen. Dat veranderde echter met de ineenstorting van het socialisme in Europa, waarna ook de etalagefunctie naar het Oosten wegviel en de etalages werden opgeruimd.

Met de invoering van de economische en monetaire unie op 1 juli 1990 stortte een groot deel van de economie in de Duitse Democratische Republiek (DDR) in elkaar. Ze werd niet langer door een eigen munt beschermd en kende een lagere productiviteit. In de loop van het daarop volgende vernietigingsproces sneuvelde meer dan 6 miljoen banen. De vakbonden van de Deutscher Gewerkschaftsbund (DGB) verloren ook op korte tijd een groot deel van de vijf miljoen leden van de

vroegere Freier Deutscher Gewerkschaftsbund (FDGB) en die zich bij de opheffing van de DDR-vakbonden opnieuw organiseerden. Het Oosten werd nu een proefterrein voor dumping van de lonen en sociale verworvenheden, voor het opheffen en omzeilen van cao-akkoorden, wettelijke maatregelen ter bescherming van de werknemers, enz.

Eventjes terzijde: de toenmalige propaganda in de media van het Westen over de zogezegd luie en verwende Oosters, die niet gewoon waren echt te werken, lijkt zeer sterk op de huidige, waarmee men het optreden in de Griekse crisis verantwoordt.

Sinds 2005 zijn in Duitsland de Hartz-wetten van toepassing. Vooral Hartz IV is berucht omdat het een staatsprogramma is voor de verarming van langdurig werklozen. Op onze conferentie in Remich vertelde een getroffen kameraad hierover uitvoerig. De invloed van Hartz IV houdt echter ook in dat de angst voor een compleet sociaal verval er steeds meer werknemers toe aanzet, voor een bedrieglijke werkzekerheid, af te zien van delen van hun loon en andere voordelen die in de cao's zijn vastgelegd. Werklozen worden zelfs gedwongen slecht werk aan te nemen voor een loon dat onder de cao-normen ligt.

Hartz II houdt een liberalisering in van deeltijds werk, uitzendarbeid, werk van beperkte duur en bescherming bij ontslag. Deeltijds werk en uitzendarbeid openden nieuwe mogelijkheden voor loondumping, vooral doordat concerns zelf aangepaste dochterondernemingen oprichtten. Zo zocht de firma ProServ bijvoorbeeld geschoolde arbeiders voor aanstelling in een bandenfabriek met 7,38 euro uurloon. ProServ is in Bad Kreuznach in een voormalig Michelin gevestigd. De arbeiders met een vast contract verdienen er goed 15 euro per uur.

Nu er meerdere tijdelijke aanstellingen mogelijk zijn, verhindert dat dat de werknemers hun rechten opeisen, bijvoorbeeld betaling volgens de cao-akkoorden. Wie dat wel doet, krijgt geen nieuw contract en belandt snel weer bij Hartz IV. Minibanen enz. vernietigen voltijdse banen en leiden tot het legaal ontduiken van bijdragen aan de sociale zekerheid. En zo wordt ook al de toekomstige ouderdomsarmoede voorgeprogrammeerd.

Er bestaan bovendien nog steeds cao's met DGB-vakbonden die hongerlonen voorzien. Dat heeft twee oorzaken: in de betreffende sectoren, van het kappersvak tot de veiligheidssector, is nauwelijks iemand georganiseerd. Bovendien dreigen ondernemingen ook cao's af te sluiten met kleine bonden van scheurmakers - zoals de in Duitsland daarvoor beruchte Christliche Gewerkschaften - die dan nog slechter dreigen te zijn.

Intussen werken 6,5 miljoen mensen in de Bondsrepubliek in lagelonnensector. Ongeveer 2,5 miljoen mensen verdienen ondanks voltijds werk niet genoeg om ervan te leven en hebben daardoor als Aufstocker het recht een supplementaire werkloosheidsuitkering - Arbeitslosengeld II - (volgens Hartz IV) te ontvangen. In de sector van de callcenters bijvoorbeeld, die tijdens de privatiseringsfase van de telecommunicatie als toekomstsector en "jobmotor" werd aangeprezen, zijn ook voor werknemers met jarenlange dienst nettolonen van 700 euro gebruikelijk.

Het stelsel van de lage lonen oefent in zijn geheel een toenemende druk uit op het loonniveau, ook in traditioneel nog steeds goed georganiseerde industriële sectoren.

De eerste eisen voor een wettelijk minimumloon kwamen in de voorbije tien jaar eerst op in de werklozenbeweging en in nieuwe sociale bewegingen. In het begin stootten ze op afwijzing van de vakbonden. Die zagen daarin een inbreuk op de onderhandelingsautonomie bij cao's en vreesden verlies aan invloed. Bovendien was er een wijd verspreide, maar door niets ondersteunde vrees, dat minimumlonen het niveau van de lonen zou kunnen doen dalen. Het waren de vakbonden ver.di (een vakbond in de openbare diensten) en Gewerkschaft Nahrung-Genuss-Gaststätten (NGG) (in de voedings- en horecasector)

die, naast goed georganiseerde sectoren, ook lagelonnensectoren organiseren. Ze erkennen na verloop van tijd dat in diverse sectoren de tariefautonomie gewoonweg niet meer werkt en een wettelijke ondergrens noodzakelijk is.

Nadat die eis binnen de DGB de meerderheid kon overtuigen, werd concreet 7,50 euro per uur gevraagd. Anderen eisten meer, ook met het argument dat dat nog steeds een armoedeloon is. Als DKP steunden we de eis voor een wettelijk minimumloon, maar meenden dat het dispuut over de hoogte ervan secundair was. Het kwam er in de eerste plaats op aan een grote politieke en syndicale inspanning te leveren om überhaupt een wettelijke regeling af te dwingen. Voor de hoogte ervan zal in ieder geval permanent strijd moeten geleverd worden. In een motie op ons 19^e Congres voor een op actie georiënteerd eisenprogramma, spreken wij ons uit voor een minimumuurloon van 10 euro.

Daartegen komt natuurlijk verzet. Vooral van de kant van het kapitaal, dat van de bestaande toestand profiteert. Zo wordt schijnheilig gesteld dat het minimumloon de werkloosheid vergroot, omdat het werklozen en laaggeschoolden de kans ontnemt werk te vinden. De FDP, die nu mee in de regering zit, gaat hiermee natuurlijk volledig akkoord. De CDU is eveneens tegen een algemeen wettelijk minimumloon. Toen ze nog in de regering zat, wees ook de SPD het in de praktijk af, terwijl ze er in woorden gedeeltelijk mee akkoord ging. De grote coalitie van CDU/CSU-SPD voerde het minimumloon in in enkele sectoren zoals de bouw, de schoonmaak van gebouwen en de postdiensten.

Daarvoor is normaal gesproken de toestemming van de cao-partners nodig, zoals vroeger al voor het geldig verklaren van cao's. Dat kan in concrete gevallen volledig samengaan met de belangen van bepaalde kapitalisten, die zich bijvoorbeeld willen beschermen tegen goedkope buitenlandse concurrentie. Zo zal nu ook binnenkort de ambulante zorg een minimumloon krijgen. Dan zullen in totaal ongeveer 2,5 miljoen werknemers in de Bondsrepubliek minimumlonen ontvangen, specifiek voor elke sector.

De ervaringen in de Europese Unie, waar 20 van de 27 landen een wettelijk minimumloon hebben, weerleggen de argumenten van de tegenstanders. Nergens zijn hiermee banen verloren gegaan. Voor Duitsland werd berekend dat de stijging van de koopkracht door de invoering van een minimumloon van 8,50 euro, wat de DGB op haar congres in mei 2010 als eis wil voorstellen, ongeveer 225.000 nieuwe banen zou scheppen.

De invoering van een wettelijk minimumloon zal, evenzeer als de eis voor het invoeren van een maximale arbeidsduur, ook de vraag over de toekomst van de vakbeweging opwerpen. Ze heeft echter ook internationale betekenis en daarom hoort het thema ook op onze conferentie. Onze plaatsvervangende voorzitter Leo Mayer verklaarde hierover op het Partijbestuur van de DKP in maart 2010: "Wij hebben geen Griekenlandprobleem, maar een Duitslandprobleem", zegt Heiner Flassbeck, hoofdeconoom bij de VN-organisatie voor Handel en Ontwikkeling (Unctad) in Genève. Zijn verwijt: de systematische dumping van de lonen van de ondernemingen die in Duitsland produceren, maakt het mogelijk dat de andere EU-landen vanuit Duitsland door een exportwals worden plat gewalst."

"Duitsland heeft in verhouding tot deze landen niet alleen exportoverschotten, maar de Zuid- en Oost-Europese landen hebben zich vooral ook bij Duitse banken in de schuld gewerkt om hun import te kunnen betalen. Nu keert dit Duitse exportoverschot als crisis van de staatsfinanciën van de EU-buurlanden naar de EU en Duitsland terug."

"Christine Lagarde, de Franse minister van Financiën, eist dan ook wat de vakbonden soms wel zeggen - maar waar ze niet naar handelen - dat in Duitsland eindelijk meer gedaan moet worden voor de binnenlandse vraag."

De DKP heeft zich tijdens de Europese verkiezingsstrijd voor de eis van een Europees minimumloon uitgesproken en de algemene invoering ervan geëist. Het moet zich met 60 % van de huidige nationale gemiddelde lonen op de economische verhoudingen oriënteren. Een binding aan het gemiddeld loon schept een gemeenschappelijk werknemersbelang. Het niveau van het minimumloon zou niet het onderwerp van partijpolitieke spelletjes tussen de partijen van het kapitaal worden, maar wel doorheen syndicale gevechten direct beïnvloed kunnen worden. Als alle werknemers inzien, dat zowel een wettelijk minimumloon als loonsverhogingen voor collega's die meer verdienen voordeel brengen, groeien de kansen om een brede beweging te ontwikkelen voor de invoering ervan.

April 2010

De auteur werkte dit artikel uit voor de ontmoeting van de Communistische partijen van Duitsland, België, Luxemburg en Nederland in april 2010.

Volker Metzroth (metzroth.fuerfeld (bij) T-Online.de) maakt deel uit Partijsecretariaat van de Duitse Communistische Partij (DKP) en is verantwoordelijk voor vakbondsvraagstukken. Website DKP: <http://www.dkp.de/>.